mgr Olga Walczewska
Państwowa Akademia Nauk Stosowanych im. Ignacego Mościckiego w Ciechanowie

Wyzwania i perspektywy rynku pracy na terenach wiejskich powiatu ciechanowskiego

https://doi.org/10.64158/ihwek3laob

Streszczenie: Opracowanie przedstawia analizę wyzwań i perspektyw związanych z rynkiem pracy na terenach wiejskich powiatu ciechanowskiego. Podstawowym celem przeprowadzonych wśród 52 gospodarstw rolnych badań była identyfikacja głównych problemów zatrudnienia oraz możliwości rozwoju ekonomicznego. Rynek pracy na terenach wiejskich powiatu ciechanowskiego stoi przed wieloma wyzwaniami, które na podstawie wyników badań są efektem sezonowości pracy, niskich wynagrodzeń, ograniczonej dostępności miejsc pracy, braku różnorodności sektorowej oraz migracji młodych ludzi do miast. Przeprowadzona analiza obecnych trudności i potencjalnych ścieżek rozwoju, które mogą przyczynić się do poprawy sytuacji zatrudnienia w regionie wskazuje, że szansą są inwestycje w edukację i rozwój infrastruktury, takiej jak sieci komunikacyjne i usługi publiczne. Wzrost zainteresowania ekologiczną produkcją rolniczą i turystyką wiejską oraz promowanie zrównoważonego rozwoju mogą przyczynić się do tworzenia nowych miejsc pracy i zwiększenia zatrudnienia na terenach wiejskich. Praca przybliża również znaczenie efektywnego wykorzystania dostępnych zasobów oraz potrzebę skoordynowanego działania na poziomie lokalnym, krajowym i unijnym.

Słowa kluczowe: rynek pracy, edukacja, współpraca, wyzwania, rozwój

1. Wprowadzenie

Rynek pracy na terenach wiejskich stanowi istotny element gospodarki lokalnej. Powiat ciechanowski, położony w północno-wschodniej części Polski, charakteryzuje się dużym udziałem obszarów wiejskich, co stawia przed nim wiele wyzwań i perspektyw związanych z rynkiem pra-

cy. Przedsiębiorczość na terenach wiejskich jest ważnym czynnikiem i wskaźnikiem poziomu rozwoju gospodarczego[1].

Aktywność ekonomiczna jest nieodłącznie związana z funkcjonowaniem poszczególnych osób i ich gospodarstw domowych, a jej sensem jest pozyskiwanie środków do przeżycia i społecznego funkcjonowania[2]. Tradycyjnie dla mieszkańców wsi ich miejscem pracy było rolnictwo. Współcześnie nie można utożsamiać działalności rolniczej z zatrudnieniem ludności wiejskiej, a wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym te różnice się pogłębiają[3]. Tradycyjnie wieś była ściśle związana z rolnictwem, a zatrudnienie na wsi było głównie związane z pracą na polach i w gospodarstwach rolnych. Jednak w ciągu ostatnich kilku dziesięcioleci nastąpiły istotne zmiany. Współczesne wsie nie ograniczają się już tylko do rolnictwa. Ludność wiejska coraz częściej angażuje się w różnorodne działalności, takie jak usługi, rzemiosło, turystyka czy handel. To oznacza, że zatrudnienie na wsi nie jest już wyłącznie związane z pracą w rolnictwie. Wielu mieszkańców wsi migruje do miast w poszukiwaniu lepszych możliwości zatrudnienia. To prowadzi do spadku liczby osób pracujących w rolnictwie na obszarach wiejskich. Fundusze unijne wspierają rozwój obszarów wiejskich, ale nie tylko w kontekście rolnictwa. Inwestycje w infrastrukturę, edukację, turystykę i inne sektory tworzą nowe możliwości zatrudnienia. Postęp technologiczny wpłynął na rozwój rolnictwa. Automatyzacja, nowoczesne maszyny i metody uprawy zmniejszyły potrzebę rąk do pracy w rolnictwie. W rezultacie wiele osób z obszarów wiejskich szuka alternatywnych źródeł zatrudnienia. Zmieniają się funkcje gospodarcze pełnione przez wieś, a obszary wiejskie stają się coraz bardziej wielofunkcyjne[4]. Ten proces jest uwarunkowany w głównej mierze przez dywersyfikację aktywności zawodowej populacji wiejskiej (w szczególności ludności rolniczej), przemiany strukturalne

[1] Kamińska W., *Aktywność gospodarcza osób fizycznych na obszarach wiejskich w Polsce, [w:] Obszary wiejskie. Wielofunkcyjność, migracje, nowe wizje rozwoju*, Studia KPZK PAN, CXXXIII, Warszawa 2011, s. 103–127.

[2] Kołodziejczyk D., *Rynek pracy na wsi*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2007.

[3] A. Woś, *Przestrzeń ekonomiczna rolnictwa*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2002.

[4] Z. Brodziński, M. Borowska, *Kierunki aktywności pozarolniczej mieszkańców wsi w województwie warmińsko-mazurskim*. Acta Sci. Pol. Adminisrtatio Locorum, 11 2012.

w rolnictwie, rozwój działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich i wzrost dostępności do miejskich rynków pracy. Ta sytuacja jest efektem, a równocześnie przejawem procesów rozwojowych na terenach wiejskich[5], których tempo wyznaczają w dużej mierze właściwości społeczności wiejskiej, a zwłaszcza populacji związanej z indywidualnymi gospodarstwami rolnymi oraz przeobrażaniem się gospodarstw rolnych[6].

Rynek pracy na terenach wiejskich powiatu ciechanowskiego staje przed szeregiem wyzwań, które utrudniają rozwój i sprawiają trudności zarówno pracodawcom, jak i mieszkańcom. Niskie zainteresowanie pracą w sektorze rolnym, brak infrastruktury i komunikacji, oraz ograniczone możliwości edukacyjne są głównymi problemami, które wymagają uwagi i podejmowania działań.

Mimo wyzwań, rynek pracy na terenach wiejskich powiatu ciechanowskiego posiada również perspektywy rozwoju. Wzrost zainteresowania ekologicznymi produktami, rozwój agroturystyki oraz wsparcie finansowe i programy pomocowe dla rolników i przedsiębiorców stanowią szanse na poprawę sytuacji na rynku pracy.

2. Materiał i metody

Badania przeprowadzono w 2023 roku metodą wywiadu bezpośredniego, a głównym narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety. Badania miały charakter pilotażowy i objęto nimi grupę 52 rolników z powiatu ciechanowskiego. Kryterium wyboru gospodarstw była skala i rodzaj prowadzonej produkcji.

Kwestionariusz zawierał wiele pytań dotyczących respondentów, charakterystyki prowadzonych gospodarstw, prowadzonej produkcji i decyzji z nią związanych, a także kwestii związanych z zatrudnieniem i pracą na terenach wiejskich.

[5] M. Adamowicz, *Strukturalne zmiany obszarów wiejskich krajów Wspólnoty Europejskich. Człowiek i Środowiska,* 18, 1, GPIK PAN, Warszawa 1994.

[6] B. Karwat-Woźniak, *Zasoby pracy w polskim rolnictwie indywidualnym i ich wykorzystanie*. Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, 102, 1, 2015.

3. Wyniki

Powiat ciechanowski obejmuje 3% powierzchni województwa mazowieckiego, z populacją 85 627 osób na koniec 2022 roku. Gospodarka powiatu opiera się w głównie na małych firmach i jednoosobowych działalnościach gospodarczych, szczególnie w sektorach usług, handlu i budownictwa[7].

Z analizy danych (rysunek 1) dotyczących poziomu wykształcenia ankietowanych rolników wynika, że w grupie wiekowej 18-25 lat, 46% respondentów posiadało wykształcenie średnie, co stanowi znaczący odsetek wśród młodszych rolników. W grupie wiekowej 26-30 lat, odsetek ten zmniejsza się do 21%, co może świadczyć o zmianach w trendach edukacyjnych lub dostępie do edukacji w tej grupie wiekowej. Wśród rolników w wieku 31-40 lat, tylko 13% posiadało wykształcenie średnie. Dla rolników powyżej 40 lat, odsetek ten wynosi zaledwie 6%. Interesującym jest, że 6% rolników w najmłodszej grupie wiekowej (18-25 lat) posiadało wykształcenie wyższe. W grupie wiekowej 26-30 lat, 6% rolników również posiadało wykształcenie wyższe. Ponadto, 2% respon-

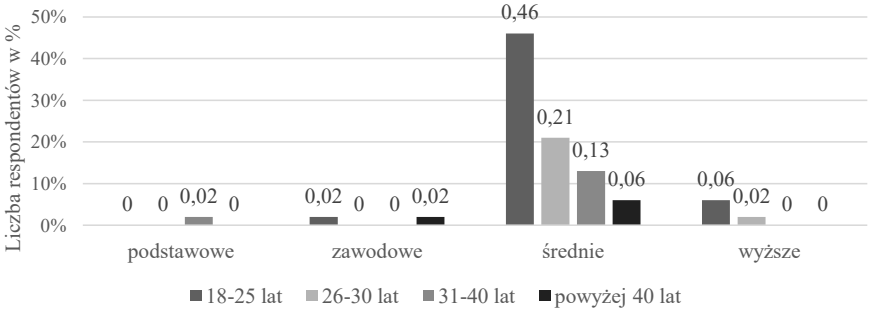

Rysunek 1. Wiek i wykształcenie respondentów

Źródło: opracowanie własne.

[7] Powiatowy Urząd Pracy w Ciechanowie, *Analiza potrzeb lokalnego rynku pracy w powiecie ciechanowskim w latach 2019 – 2023.* https://ciechanow.praca.gov.pl/documents/1842500/20598982/Analiza%20potrzeb% 20lokalnego%20rynku%20pracy%20w%20powiecie%20ciechanowskim%20w%20latach%202019%20-%20 20 23.pdf/dcbc2b44-1a51-4a88-86a1-09344a6841dc?t=1702643614602 [dostęp: 12.05.2024].

dentów w wieku 31-40 lat posiadało wykształcenie podstawowe, a 2% rolników w grupach wiekowych 18-25 oraz powyżej 40 lat posiadało wykształcenie zawodowe.

W strukturze płci respondentów dominowali mężczyźni, którzy stanowili 62% respondentów.

Z analizy dotyczącej struktury użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych wynika, że wśród 39 gospodarstw o powierzchni poniżej 50 ha zdecydowana większość tj. 95%, prowadziła zarówno produkcję roślinną, jak i zwierzęcą. Taki model gospodarowania może świadczyć o dążeniu do dywersyfikacji działalności oraz zwiększenia stabilności dochodów poprzez kombinację różnych form produkcji. Z kolei tylko 5% tych gospodarstw specjalizowało się wyłącznie w produkcji roślinnej. W przypadku 25% gospodarstw o powierzchni co najmniej 50 hektarów, 69% zajmowało się zarówno produkcją roślinną, jak i zwierzęcą.

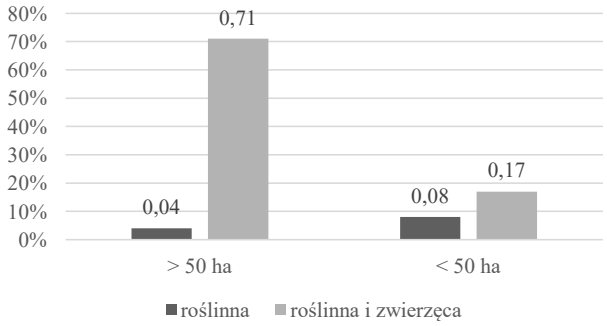

Rysunek 2. Powierzchnia gospodarstw i prowadzona produkcja

Źródło: opracowanie własne.

Przeprowadzone badania wskazały, że 62% respondentów stanowiły osoby zatrudnione. Spośród pozostałych 38% uczestników badania, 15% to osoby bezrobotne, które jednak angażowały się w pomoc w gospodarstwach rolnych, co może świadczyć o ich zaangażowaniu w życie społeczności lokalnych oraz o potencjalnych zasobach pracy, które mogą być wykorzystane w sektorze rolnym.

Tereny wiejskie odgrywają ważną rolę w gospodarce wielu krajów. Jednak rynek pracy na tych obszarach często staje przed licznymi wyzwaniami. Wraz z postępem urbanizacji i zmianami w strukturze społecz-

no-gospodarczej, wiele osób opuszcza obszary wiejskie w poszukiwaniu lepszych możliwości zatrudnienia w miastach. To prowadzi do zmniejszenia liczby dostępnych siły roboczej na terenach wiejskich i utrudnia rozwój lokalnych przedsiębiorstw.

Jednym z głównych wyzwań rynku pracy na terenach wiejskich jest sezonowość pracy. W wielu sektorach rolnictwa i turystyki, praca jest uzależniona od pory roku i warunków pogodowych. W sezonach intensywnej pracy, zatrudnienie może być dostępne, ale w okresach spowolnienia gospodarczego, liczba ofert pracy może drastycznie się zmniejszyć. Kolejnym wyzwaniem jest brak różnorodności zawodowej. Na terenach wiejskich dominują sektory związane z rolnictwem i agroturystyką. To oznacza, że osoby poszukujące pracy mogą mieć ograniczone możliwości znalezienia zatrudnienia w innych branżach. Brak różnorodności zawodowej może prowadzić do stagnacji i braku rozwoju rynku pracy na terenach wiejskich.

Wyniki badań przedstawione na rysunku 3 pokazują, że niskie zainteresowanie pracą w sektorze rolnym wynika w głównej mierze z trudności związanych z pracą fizyczną (94% wskazań respondentów) i niskimi zarobkami oraz brakiem perspektywy awansu zawodowego (85% wskazań respondentów). Brak stabilności finansowej w sektorze rolnictwa - 73% oraz brak infrastruktury i komunikacji -52% to kolejne wyzwanie, z którym boryka się rynek pracy na terenach wiejskich powiatu ciechanowskiego. Brak odpowiedniej infrastruktury drogowej i komunikacyjnej utrudnia transport towarów i dostęp do rynków zbytu. Dodatkowo,

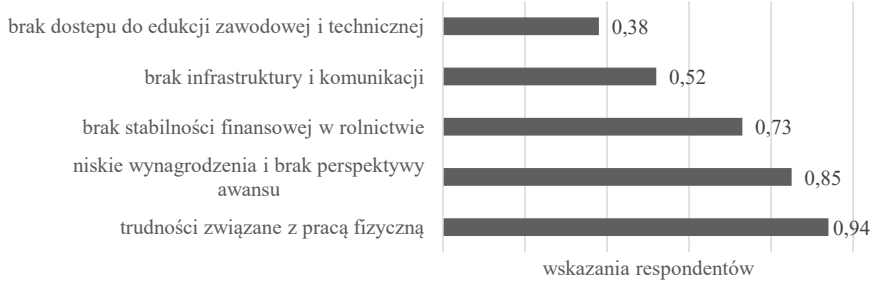

Rysunek 3. Najważniejsze wyzwania związane z rynkiem pracy na terenach wiejskich według respondentów

Źródło: opracowanie własne.

niewystarczająca infrastruktura technologiczna ogranicza możliwości rozwoju przedsiębiorstw na terenach wiejskich. Ograniczone możliwości edukacyjne, które wskazało 38% respondentów są kolejnym czynnikiem, który wpływa na rynek pracy na terenach wiejskich. Brak dostępu do wysokiej jakości edukacji zawodowej i technicznej utrudnia zdobycie umiejętności niezbędnych na rynku pracy. To prowadzi do braku wyspecjalizowanej siły roboczej i ogranicza rozwój lokalnych przedsiębiorstw. Nierówności w dostępie do edukacji wciąż stanowią wyzwanie, zarówno w krajach rozwijających się, jak i rozwiniętych.

Młodzi mieszkańcy terenów wiejskich często wybierają pracę w sektorach usługowych lub migrują do większych miast w poszukiwaniu lepszych perspektyw zatrudnienia, co potwierdziło 75% osób biorących udział w ankiecie. To prowadzi do niedoboru siły roboczej w rolnictwie i ogranicza rozwój lokalnej gospodarki.

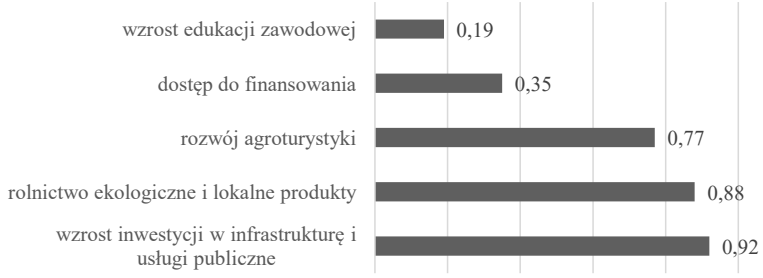

Rysunek 4. Perspektywy rozwoju rynku pracy na obszarach wiejskich według respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki przeprowadzonych badań dotyczących perspektyw rozwoju rynku pracy na obszarach wiejskich, które zostały przedstawione na rysunku 4 wskazują, że respondenci w 92% deklarują, że konieczne jest inwestowanie w rozwój infrastruktury drogowej, telekomunikacyjnej i technologicznej na terenach wiejskich. Poprawa dostępności transportowej i komunikacji internetowej umożliwi łatwiejszy dostęp do rynków zbytu i usług.

Zainteresowanie ekologicznymi produktami i rolnictwem ekologicznym wzrasta zarówno na rynku krajowym, jak i zagranicznym. To otwie-

ra możliwości rozwoju dla lokalnych rolników i przedsiębiorców[8]. Istotę rolnictwa ekologicznego i rozwoju lokalnych produktów jako możliwość rozwoju dla rynku pracy wskazało 88% ankietowanych rolników. Produkcja ekologiczna wymaga specjalistycznej wiedzy i umiejętności, co może przyciągnąć młodych mieszkańców terenów wiejskich i zwiększyć zatrudnienie w sektorze rolnym.

Rozwój agroturystyki stanowi kolejną perspektywę rozwoju rynku pracy na terenach wiejskich, co potwierdziło 77% respondentów. Powiat ciechanowski posiada wiele atrakcji przyrodniczych i kulturowych, które są atrakcyjne dla turystów. Rozwój agroturystyki może przyczynić się do zwiększenia liczby miejsc pracy na terenach wiejskich, zarówno w sektorze usług turystycznych, jak i w rolnictwie. Rolnicy biorący udział w badaniu wielokrotnie wspomnieli, że należy tworzyć programy wsparcia dla rozwijających się agroturystycznych przedsiębiorstw. Dotacje na modernizację infrastruktury turystycznej, szkolenia dla właścicieli gospodarstw agroturystycznych oraz promocja lokalnych atrakcji turystycznych mogą przyciągnąć większą liczbę turystów i generować nowe miejsca pracy. Wsparcie finansowe i programy pomocowe dla rolników i przedsiębiorców stanowią istotne narzędzia wspierające rozwój rynku pracy na terenach wiejskich powiatu ciechanowskiego. W 35 % odpowiedzi respondenci wskazywali, że dostęp do dotacji, kredytów preferencyjnych i programów szkoleniowych może zachęcić mieszkańców do rozwoju swoich działalności gospodarczych oraz zwiększyć konkurencyjność lokalnych przedsiębiorstw. Ankietowani rolnicy w 19% sygnalizowali potrzebę wzmocnienia edukacji zawodowej. Należy inwestować w rozwój szkół zawodowych i technicznych, które będą oferować wysokiej jakości kształcenie związane z potrzebami lokalnego rynku pracy. Powinny być tworzone programy szkoleniowe, które umożliwią zdobycie praktycznych umiejętności i dostosowanie się do zmieniających się wymagań rynku.

Wszystkie te czynniki mogą wpływać na dynamikę rynku pracy na terenach wiejskich. Ważne jest, aby lokalne władze i społeczność po-

[8] G. Nachtman, *Rolnictwo ekologiczne w Polsce wobec działań na rzecz jego rozwoju*, Wiadomości Statystyczne. The Polish Statistician, 2021, vol. 66, 7, 24–43.

dejmowały działania mające na celu wspieranie rozwoju gospodarczego i tworzenie nowych możliwości zatrudnienia.

Na rynku pracy na terenach wiejskich istnieje zapotrzebowanie na różne umiejętności, które są niezbędne do zaspokojenia potrzeb lokalnej gospodarki. Wyniki przedstawiono na rysunku 5.

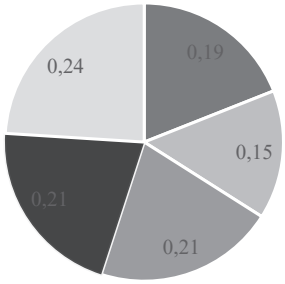

Rysunek 5. Najważniejsze umiejętności na rynku pracy według respondentów

Źródło: opracowanie własne.

W wyniku przeprowadzonej ankiety wśród respondentów uzyskane zostały cenne informacje na temat preferencji dotyczących umiejętności zawodowych. Spośród badanych umiejętności, 42% respondentów wskazało umiejętności przedsiębiorcze jako kluczowe. Przedsiębiorczość jest istotnym aspektem pracy na terenach wiejskich. Umiejętność identyfikowania szans biznesowych, kreatywne myślenie, umiejętność podejmowania ryzyka, zdolność do planowania i podejmowania inicjatywy mogą przyczynić się do sukcesu na rynku pracy wiejskim. Następnie, 21% respondentów podkreśliło znaczenie umiejętności komunikacyjnych. W pracy na terenach wiejskich często trzeba mieć kontakt zarówno z mieszkańcami wiejskimi, jak i z klientami czy partnerami biznesowymi. Dlatego umiejętności komunikacyjne, takie jak umiejętność słuchania, skuteczna komunikacja werbalna i pisemna, negocjacje i budowanie relacji interpersonalnych są ważne dla efektywnej pracy i rozwoju biznesu. Również 21% ankietowanych wskazało na umiejętności zarządzania. Wielu przedsiębiorców na terenach wiejskich prowadzi swoje własne firmy. Dlatego umiejętności związane z zarządzaniem, takie jak planowanie, organizacja pracy, zarządzanie zasobami ludzkimi, finansami i marketingiem są kluczowe dla sukcesu przedsiębiorstwa. Pracodaw-

cy mogą poszukiwać osób, które mają umiejętność efektywnego zarządzania i podejmowania decyzji. Warto zauważyć, że 15% respondentów uważa umiejętności techniczne za istotne. Wraz z rozwojem technologii, umiejętności techniczne stają się coraz bardziej pożądane na rynku pracy. Znajomość obsługi i konserwacji maszyn rolniczych, umiejętność programowania, znajomość technologii informatycznych, umiejętności związane z energią odnawialną czy umiejętność obsługi nowoczesnych narzędzi i urządzeń może być ważnym atutem.

Na koniec, 19% badanych wskazało na umiejętności rolnicze. W związku z dużym udziałem sektora rolniczego na terenach wiejskich, umiejętności związane z rolnictwem, ogrodnictwem, hodowlą zwierząt i zarządzaniem gospodarstwem rolnym są bardzo cenne. Pracodawcy mogą poszukiwać osób z doświadczeniem w pracy na polu, obsłudze maszyn rolniczych, hodowli zwierząt i zarządzaniu gospodarstwem.

4. Podsumowanie

Rynek pracy na terenach wiejskich powiatu ciechanowskiego staje przed wieloma wyzwaniami, ale posiada także perspektywy rozwoju. Poprawa sytuacji na rynku pracy wymaga inwestycji w edukację, infrastrukturę, wsparcie agroturystyki oraz dostęp do finansowania. Działania te mogą przyczynić się do zwiększenia zatrudnienia i poprawy gospodarczej sytuacji na terenach wiejskich. Warto podjąć wysiłki w celu wykorzystania potencjału, jaki niesie ze sobą rynek pracy na terenach wiejskich powiatu ciechanowskiego.

Bibliografia

Adamowicz M., *Strukturalne zmiany obszarów wiejskich krajów Wspólnoty Europejskich. Człowiek i Środowiska,* 18, 1, GPIK PAN, Warszawa 1994.

Brodziński Z., Borowska M., *Kierunki aktywności pozarolniczej mieszkańców wsi w województwie warmińsko-mazurskim.* Acta Sci. Pol. Adminisrtatio Locorum, 11 2012.

Gruchelski M., Niemczyk J., *Agenda Narodów Zjednoczonych na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 i cele zrównoważonego rozwoju – szanse realizacji celów* Postępy Techniki Przetwórstwa Spożywczego Tom Nr 1, Warszawa 2016 s. 122-126.

Kamińska W., *Aktywność gospodarcza osób fizycznych na obszarach wiejskich w Polsce, [w:] Obszary wiejskie. Wielofunkcyjność, migracje, nowe wizje rozwoju*, Studia KPZK PAN, CXXXIII, Warszawa 2011, s. 103–127.

Karwat-Woźniak B., *Zasoby pracy w polskim rolnictwie indywidualnym i ich wykorzystanie*. Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, 102, 1, 2015.

Kołodziejczyk D., *Rynek pracy na wsi*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2007.

Nachtman G., *Rolnictwo ekologiczne w Polsce wobec działań na rzecz jego rozwoju*, Wiadomości Statystyczne. The Polish Statistician, 2021, vol. 66, 7, 24–43

Powiatowy Urząd Pracy w Ciechanowie, *Analiza potrzeb lokalnego rynku pracy w powiecie ciechanowskim w latach 2019 – 2023.* https://ciechanow.praca.gov.pl/documents/1842500/20598982/Analiza%20potrzeb%20lokalnego%20rynku%20pracy%20w%20powiecie%20ciechanowskim%20w%20latach%202019%20-%202023.pdf/dcbc2b44-1a51-4a88-86a1-09344a6841dc?t=1702643614602 *[dostęp: 12.05.2024].*

Woś A., *Przestrzeń ekonomiczna rolnictwa*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2002.

CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF THE LABOR MARKET IN THE RURAL AREAS OF CIECHANÓW COUNTY

Abstract: This article presents an analysis of the challenges and perspectives related to the labor market in the rural areas of Ciechanów County. The main aim of the conducted research among 52 agricultural farms was to identify the main employment issues and economic development possibilities. The labor market in the rural areas of Ciechanów County faces many challenges, which, based on the research results, are a result of seasonal work, low wages, limited job availability, lack of sectoral diversity, and migration of young people to cities. The conducted analysis of current difficulties and potential development paths that can contribute to improving the employment situation in the region indicates that investments in education and development of infrastructure, such as communication networks and public services, are opportunities. The increasing interest in ecological agricultural production and rural tourism, as well as promoting sustainable development, can contribute to the creation of new jobs and increased employment in the areas. The article also highlights the importance of efficient use of available resources and the need for coordinated action at the local, national, and European level.

Keywords: labor market, education, cooperation, challenges, development